

УДК 004.738.5:004

DOI: 10.25140/2411-5215-2021-2(26)-57-64

Людмила Вербівська

**КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ОБҐРУНТУВАННЯ СУТНОСТІ
ЕЛЕКТРОННОГО БІЗНЕСУ**

Liudmyla Verbivska

**CONCEPTUAL PRINCIPLES OF THE ESSENCE SUBSTANTIATION
OF E-BUSINESS**

У статті розглянуто концептуальні положення щодо обґрунтування сутності категорії «електронний бізнес». Для цього було проведено аналіз сформованих у науковій літературі підходів до розуміння природи бізнесу як виду економічної діяльності, визначено його специфічні ознаки. Також з урахуванням отриманих результатів і на основі аналізу концепції розгляду вченими змісту дефініції «електронний бізнес» було обґрунтовано авторський підхід до її розгляду. Зокрема, акцентовано увагу на важливості розуміння масштабу впливу сучасних інформаційних технологій на підприємницьку діяльність, щоб віднести такі діяльність до системи електронного бізнесу.

Ключові слова: бізнес; електронний бізнес; економічна діяльність; електронна послуга; підприємницька діяльність.

Табл.: 1. Бібл.: 24.

Within the article, conceptual provisions for substantiating the essence of the category "e-business" are considered. For this purpose, the analysis of the approaches to understanding the nature of business as a type of economic activity formed in the scientific literature is carried out, its specific features are determined. Moreover, taking into account the results obtained and based on the analysis of the concept of consideration by scientists of the content of the definition of "e-business", the author's approach to its consideration is substantiated. In particular, the emphasis is placed on the importance of understanding the scale of the impact of modern information technology on business to include such activities in the e-business system.

Keywords: business; electronic business; economic activity; electronic service; entrepreneurial activity.

Table: 1. References: 24.

JEL Classification: L81; M21; L26

Постановка проблеми. Розвиток інформаційної економіки, що відбувається швидкими темпами сьогодні в усьому світі, обумовлює також і зміну базових принципів функціонування вже усталених протягом тривалого проміжку часу традиційних економічних систем. Цифрові трансформації поступово змінюють фактично всі сфери нашого життя, сучасні інноваційні технології, враховуючи насамперед їхній позитивний вплив, дозволяють підвищити ефективність функціонування різних сфер, забезпечити новий поштовх до їх подальшого розвитку.

Економіка як складна система господарських відносин за своєю природою є тією системою, яка насамперед змінюється під впливом нових інноваційних технологій. Їх активне впровадження дозволяє забезпечити зростання ефективності різних економічних підсистем, враховуючи функціонування окремих господарюючих суб'єктів, розвиток галузей національного господарства. Особливий вплив інформаційні технології на сьогодні здійснюють на розвиток суб'єктів підприємницької діяльності, які функціонують у різних сферах економіки. Саме значний потенціал таких технологій до забезпечення позитивних змін у веденні бізнесу, забезпечення зростання ефективності роботи таких суб'єктів, підвищують інтерес суб'єктів господарювання до їх впровадження, здійснення нових розробок.

Активне впровадження сучасних технологій призвело в підсумку не лише до трансформації роботи вже діючих суб'єктів підприємницької діяльності, але і стало поштовхом до виникнення нових напрямів господарської діяльності, які поступово сформували окремі сфери та галузі національного господарства. Зрештою, виникла система електронного бізнесу, яка сформувалася на основі розробки нових інформаційних технологій та їх активного залучення до діяльності підприємств різних типів [6]. Окреслене актуалізує, враховуючи значні темпи поширення інформаційних, цифрових технологій, проведення нових досліджень у сфері розвитку електронного бізнесу, поглиблення теоретичних та прикладних положень здійснення такого бізнесу та обґрунтування його ролі в розвитку національної економіки окремих країн.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розгляду сутності електронного бізнесу, особливостей розвитку такого виду підприємницької діяльності розглядалися, враховуючи значний рівень актуальності проведення нових досліджень у цій сфері, значною кількістю науковців, серед яких варто виокремити таких: І. Болотинюк, Н. Борейко, О. Воробйова, О. Зайцева, М. Леbedенко, Н. Макаренко, М. Макарова, С. Маловичко, О. Омельченко, Д. Пілевич, М. Попова, І. Трубін та ін.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Проте, незважаючи на численні наукові роботи щодо визначення теоретичних засад обґрунтування сутності електронного бізнесу та практичних засад активізації розвитку такого бізнесу в Україні, актуальними, враховуючи динамічний розвиток електронного бізнесу в епоху становлення цифрової економіки, залишаються питання поглиблення розуміння природи такого виду бізнесу, особливостей його виникнення та розвитку.

Мета статті. Основною метою статті є дослідження сутності дефініції «електронний бізнес» та визначення авторського підходу до розуміння змісту цієї категорії.

Виклад основного матеріалу. Дослідження сутності категорії «електронний бізнес» доцільно проводити, реалізуючи такі два етапи:

1) розглядаючи сутність дефініції «бізнес» з метою обґрунтування природи такої категорії та на основі отриманих результатів уже робити висновки про природу електронного бізнесу та визначати його сутнісні ознаки;

2) розглядаючи наявні в науковій літературі підходи до розуміння змісту категорії «електронний бізнес», проводячи систематизацію таких підходів, уточнюючи їх специфічні риси та відмінності, що дозволяє в підсумку визначити авторську концепцію розуміння змісту дефініції «електронний бізнес».

Розпочнемо дослідження з розгляду сформованих у наукових роботах підходів до розуміння змісту категорії «бізнес». Цілком логічним розглядати бізнес як вид підприємницької діяльності або як господарську діяльність. На сьогодні обґрунтування сутності цієї економічної дефініції не є простим. Проте в межах статті не ставимо за мету ґрунтовно описати зміст «бізнесу» та визначити сутнісні ознаки цієї дефініції.

Термін «бізнес», або еквівалентне йому поняття «підприємництво», є багатозначним. За відомими визначеннями діалектичної методології воно має багаторівневу сутність. Етимологічно поняття «бізнес» походить від давньоанглійського “bisid”, що означає «активний», «діловий», «зайнятий роботою». Таким чином, уже в давньому розумінні слова було закладено декілька змістових значень. Зрозуміло, що в історичному розвитку суспільства змістове навантаження цього поняття багатократно зростає [12, с. 212]. Наведемо окремі концепції розгляду її змісту.

Зокрема, в Економічному словнику за ред. Г. Осовської, О. Юшкевич, Й. Завадського пропонується два підходи до розгляду сутності категорії «бізнес», а саме: бізнес – діяльність, спрямована на одержання прибутку шляхом створення, виготовлення та реалізації певної продукції чи надання послуг; бізнес – загальноекономічний термін, що характеризує сферу діяльності господарюючого суб’єкта і його економічний інтересів [17, с. 24]. В Економічному словнику за ред. В. Нечаєва, П. Михайлушкіна також наводиться досить схоже трактування окресленої дефініції: «бізнес – економічна діяльність, яка спрямована на отримання прибутку; справа, яка дозволяє отримати прибуток» [23, с. 31]. У Словнику з менеджменту за ред. А. Воронкова та Т. Колосової зазначається, що «бізнес – будь-який вид безпосередньої діяльності з метою отримання доходу; економічна діяльність суб’єкта в умовах ринкової економіки, націлена на отримання прибутку шляхом створення і реалізації певної продукції або послуги» [3, с. 15].

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

К. Калаченкова зауважує, що «бізнес – ініціативна, на власний ризик, економічна діяльність всіх учасників ринкової економіки з метою отримання прибутку [11, с. 17]. К. Орлова розглядає «бізнес як підприємницьку діяльність економічних суб'єктів, а також систему їхніх ділових відносин із компонентами зовнішнього середовища» [16, с. 10].

Отже, аналіз представлених у різних джерелах підходів до розгляду сутності бізнесу дозволяє виокремити його класичні, специфічні ознаки:

- 1) являє собою певний господарський процес;
- 2) здійснюється економічними суб'єктами;
- 3) відображає процес взаємодії між економічними суб'єктами;
- 4) опосередковується у своїй реалізації рухом фінансових послуг та товарів і послуг;
- 5) метою здійснення є отримання доходу та, у підсумку, прибутку [5; 7].

Таким чином, бізнес як економічна категорія відображає господарські відносини, які виникають щодо надання відповідних послуг, продажу товарів одними економічними суб'єктами іншим з метою отримання прибутку. Окреслену категорію досить часто розглядають у контексті дослідження господарських відносин, які виникають при здійсненні підприємницької діяльності саме малими та середніми підприємствами, фізичними особами-підприємцями. Загалом окреслені економічні суб'єкти є основними суб'єктами в розвитку й електронного бізнесу, виступаючи у переважній більшості продавцями товарів, послуг за допомогою мережі Інтернет.

Безпосередньо розвиток електронного саме бізнесу полягає в тому, що в межах реалізації відповідного бізнесу, власниками використовуються активно електронні технології при реалізації основної діяльності. Фактично без використання сучасних інформаційних, цифрових інновацій такий вид бізнесу існувати не може. Розуміння сутності таких технологій також є абстрактне в науковій літературі, оскільки, з одного боку, цілком зрозуміло, що в середовищі впровадження сучасних інновацій усі суб'єкти підприємницької діяльності намагаються долучитися до процесу активного оновлення та залучення нових технологій у системи виробництва, продажу, організації і т. ін. Проте не в усіх випадках можна назвати відповідний вид діяльності електронним бізнесом. З іншого боку, підприємства, які також активно використовують окреслені інновації, можуть перетворити усталену модель власного бізнесу в окремий вид електронного бізнесу та продовжувати здійснювати свою діяльність у тій же сфері, що й раніше.

Загалом питання зародження та розвитку електронного бізнесу є доволі складними, оскільки становлення відповідного напрямку підприємницької діяльності пов'язано зі значною кількістю чинників та тими різними трансформаціями, які такі фактори обумовили [24]. На сьогодні, наприклад, не можна поділити всіх суб'єктів підприємницької діяльності на тих, які виключно здійснюють електронний бізнес і тих, які не займаються даним напрямком. За останні роки економічні відносини у сфері розвитку електронного бізнесу значно ускладнилися і відбувалася ґрунтовна дифузія із класичними процесами розвитку бізнесу. Така ситуація також обумовлює необхідність проведення досліджень у сфері теоретичного обґрунтування сутності електронного бізнесу та особливостей його розвитку в сучасних умовах.

Проведемо дослідження сутності електронного бізнесу через виокремлення та аналіз сформованих у науковій літературі концепцій розуміння даної дефініції. Окремі із таких концепцій представлені в таблиці.

Наукові підходи до розгляду сутності категорії «електронний бізнес»

Сутність трактування 1	Джерело 2
Електронний бізнес (E-business) – підвищення ефективності бізнесу, засноване на використанні інформаційних технологій, для того, щоб забезпечити взаємодію ділових партнерів і створити інтегрований ланцюжок доданої вартості [2, с. 55].	Висоцька В. Особливості проектування і впровадження систем електронної комерції. <i>Вісник Національного університету «Львівська політехніка»</i> . 2008. № 631: Інформаційні системи та мережі. С. 55–77.
Електронний бізнес – вид підприємництва, який здійснюється на основі інформаційних технологій для перетворення зв'язків підприємства з постачальниками, партнерами і клієнтами, з метою поліпшення загальної ефективності бізнесу та вдосконалення бізнес-процесів (виробництва, управління запасами, розробки продукту, управління ризиками, фінансів, управління знаннями та людськими ресурсами) [9, с. 185].	Євтушенко Д. Д. Електронний бізнес, електронна комерція, інтернет-торгівля: сутність та взаємозв'язок понять. <i>Бізнес Інформ</i> . 2014. № 8. С. 184–188.
Електронний бізнес – це перетворення основних бізнес процесів компанії шляхом впровадження Інтернет технологій, націлене на підвищення ефективності діяльності. Електронним бізнесом є ділова активність, яка використовує можливості глобальних інформаційних мереж для перетворення внутрішніх і зовнішніх зв'язків фірм [10, с. 11].	Зайцева О. О., Болотинюк І. М. Електронний бізнес: навчальний посібник / за наук. ред. Н. В. Морзе. Івано-Франківськ: Лілея НВ, 2015. 264 с.
Електронний бізнес – це будь-яка ділова активність, що використовує можливості глобальних інформаційних мереж для перетворення внутрішніх і зовнішніх зв'язків з метою створення прибутку [13, с. 1012].	Марусей Т. В. Основні тенденції розвитку ринку електронної комерції в Україні. <i>Економіка і суспільство</i> . 2018. Вип. 14. С. 1011–1015.
Електронний бізнес (е-бізнес) розглядають як інтеграцію систем, процесів, організацій, ланцюгів, що створюють вартість, а також ринків, які використовують Інтернет і пов'язані з ним технології та концепції [15].	Науменкова С. В., Міщенко С. В. Ринок фінансових послуг. Ринок фінансових послуг: навч. посіб. Київ: Знання, 2010. 532 с.
Е-бізнес – це якісно нова модель інтегрованої економічної діяльності, яка базується на використанні інформаційно-комунікаційних технологій та мереж як унікального макроекономічного середовища та основного засобу виробництва для оперативної комерційної та фінансової діяльності з метою підвищення ефективності наявних або широкого, динамічного розвитку нових сегментів бізнесу та отримання стабільного соціально-економічного ефекту [19, с. 60].	Страхарчук В., Страхарчук А. Концептуальні засади електронного банківського бізнесу. <i>Молодь і ринок</i> . 2012. № 4 (87). С. 59–64.
Електронний бізнес – це ділова активність, що використовує можливості глобальних інформаційних мереж для перетворення внутрішніх і зовнішніх зв'язків компанії з метою створення прибутку [18].	Попова М. І. Електронний бізнес в Україні. <i>Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки</i> : зб. наук. пр. 2004. Вип. 6. С. 349-351.
Електронний бізнес – засіб господарського обороту, в межах якого господарська діяльність у цілому чи окремі її етапи переносяться у мережевий простір через електронний спосіб взаємодії [8, с. 51].	Євремova К. В. Державна політика та електронний бізнес в Україні. <i>Право та інновації</i> . 2015. № 1. С. 50-54.
Електронний бізнес – підприємницька діяльність, що використовує сучасні інформаційно-комунікаційні технології для отримання прибутку [4, с. 17].	Дзюбіна А. В., Копець К. О., Дзюбіна Г. Р. Диференціація основних складових електронного бізнесу. <i>Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія : Проблеми економіки та управління</i> . 2018. № 897, вип. 2. С. 16-19.
Під електронним бізнесом слід розуміти будь-яку ділову активність із використанням сучасних інформаційних мереж, метою якої є отримання прибутку [21, с. 45].	Тополевський Р. Б., Дзюбіна А. В., Дзюбіна К. О. Правові засади ведення електронного бізнесу в Україні у контексті юридичної футурології. <i>Юридичний науковий електронний журнал</i> . 2017. № 2. С. 44–47.

Закінчення табл.

1	2
Електронний бізнес – це вид економічної діяльності компанії через комп'ютерні мережі, зокрема, Інтернет, з метою отримання прибутку [20, с. 24].	Тардаскіна Т. М., Стрельчук Є. М., Терешко Ю. В. Електронна комерція: навч. посіб. Одеса: ОНАЗ ім. О.С. Попова, 2011. 244 с.
Под электронным бизнесом мы понимаем любую деятельность, использующую информационные и коммуникационные технологии (ИКТ) [14, с. 6].	Меджибовская Н. С. Электронный бизнес: компендиум и практикум: учебное пособие. Одесса: ВМВ, 2013. 200 с.
Электронный бизнес – это форма бизнеса, реализуемая посредством преобразований бизнес-процессов организации, нацеленных на повышение эффективности деятельности компании, обеспечение взаимодействия деловых партнеров, создание интегрированной цепочки добавленной стоимости, путем внедрения в них информационных и телекоммуникационных технологий и систем [22, с. 63].	Филин С.А., Никольская Н. В. Электронный бизнес экономики информационного общества. <i>Финансы и кредит</i> . 2006. № 16. С. 60-71.
Электронный бизнес – это деятельность организации на основе интернет-технологий, в которой все бизнес-процессы автоматизированы, он развивается на основе использования информационных ресурсов и создает цепочки добавленной стоимости [1, с. 262].	Вильхивская О. В. Сущность понятия «электронный бизнес» и этапы его развития. <i>Бизнес Информ</i> . 2012. № 8. С. 255-262.

Джерело: складено авторкою.

Таким чином, враховуючи сукупність представлених у таблиці підходів до розгляду сутності категорії «електронний бізнес», зазначимо наявність поліваріантності в розгляді сутності цієї дефініції. Більшість науковців погоджуються, що електронний бізнес є видом підприємницької діяльності, яка здійснюється за допомогою мережі Інтернет та інших інформаційних технологій. На наш погляд, варто також уточнювати при розгляді цього виду бізнесу, що для віднесення діяльності до електронного бізнесу, саме основна, тобто операційна діяльність повинна не просто здійснюватися за допомогою інформаційних технологій, але й залежати. Саме окреслені технології визначають зміст такої діяльності, її природу.

Висновки і пропозиції. Таким чином, у статті проведено аналіз концептуальних підходів до розгляду сутності категорії «електронний бізнес». Для цього було досліджено зміст окремої дефініції «бізнес», визначені її специфічні ознаки. Систематизація та вивчення концепцій вчених щодо розгляду змісту категорії «електронний бізнес» дозволила встановити поліваріантність трактувань цієї категорії. У підсумку, враховуючи специфічні ознаки електронних послуг, механізм їх надання, зважаючи на процеси зародження та розвитку системи електронних послуг, пропонуємо зміст категорії «електронний бізнес» розглядати таким чином: електронний бізнес – економічна діяльність, яка здійснюється насамперед за допомогою використання сучасних інформаційних технологій з метою отримання прибутку.

Зауважимо, що питання дослідження електронного бізнесу як окремого напрямку підприємницької діяльності на сьогодні стають особливо актуальними, враховуючи активне впровадження цифрових технологій к всі сфери суспільства. Саме тому, перспективними в цьому напрямі також залишаються питання визначення потенціалу розвитку електронного бізнесу, розширення системи його видів новими напрямками, обґрунтування сутності цього виду бізнесу як цілісної складно побудованої системи.

Список використаних джерел

1. Вильхивская О. В. Сущность понятия «электронный бизнес» и этапы его развития. *Бизнес Информ*. 2012. № 8. С. 255-262. URL: http://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2012-8_0-pages-255_262.pdf.

2. Висоцька В. Особливості проектування і впровадження систем електронної комерції. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2008. № 631: Інформаційні системи та мережі. С. 55–77.

3. Воронков А. Н., Колосова Т. В. Словарь по менеджменту : учебное пособие. Н. Новгород : ННГАСУ, 2013. 125 с.
4. Дзюбіна А. В., Копець К. О., Дзюбіна Г. Р. Диференціація основних складових електронного бізнесу. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Проблеми економіки та управління.* 2018. № 897, вип. 2. С. 16-19. URL: <http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2018/dec/15203/visnyk2018-16-19.pdf>.
5. Дубина М. В. Механізм розвитку ринку фінансових послуг на основі формування інституту довіри: теорія, методологія, практика : монографія. Чернігів : ЧНТУ, 2018. 668 с.
6. Дубина М. В., Тарасенко А. В., Тарасенко О. О. Науково-концептуальні положення функціонування системи електронних фінансових послуг в Україні. *Детермінанти соціально-економічного розвитку України в умовах трансформаційних зрушень* : колективна монографія / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. В. П. Ільчука. Чернігів : ЧНТУ, 2018. С. 276-294.
7. Дубина М., Шеремет О. Розвиток e-banking: світовий та вітчизняний досвід. *Проблеми і перспективи економіки та управління.* 2019. № 2 (18). С. 154-162.
8. Євремova К. В. Державна політика та електронний бізнес в Україні. *Право та інновації.* 2015. № 1. С. 50-54. URL: <https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2016/06/Yefremova9.pdf>.
9. Євтушенко Д. Д. Електронний бізнес, електронна комерція, інтернет-торгівля: сутність та взаємозв'язок понять. *Бізнес Інформ.* 2014. № 8. С. 184–188.
10. Зайцева О. О., Болотинюк І. М. Електронний бізнес: навчальний посібник / за наук. ред. Н. В. Морзе. Івано-Франківськ : Лілея НВ, 2015. 264 с.
11. Калаченкова К.О. Підприємництво та бізнес: трансформація співвідношення категорій в еру інформатизації. *Порівняльно-аналітичне право.* 2020. № 2. С. 15-18.
12. Лапшин В. В. Бізнес: соціально-економічна сутність і проблема визначення. *Сучасна картина світу: інтеграція наукового та позанаукового знання* : зб. наук. праць. Суми : Мрія-1 ЛТД ; УАБС НБУ, 2004. Вип. 3. С. 112-116.
13. Марусей Т. В. Основні тенденції розвитку ринку електронної комерції в Україні. *Економіка і суспільство.* 2018. Вип. 14. С. 1011–1015.
14. Меджибовская Н. С. Электронный бизнес: компендиум и практикум : учебное пособие. Одесса: ВМВ, 2013. 200 с. URL: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1481/1/%D0%AD%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%BD%D1%8B%D0%B9%20%D0%B1%D0%B8%D0%B7%D0%BD%D0%B5%D1%81%20%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%BF%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B8%D1%83%D0%BC%20%D0%B8%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%BA%D1%83%D0%BC.pdf>.
15. Науменкова С. В., Міщенко С. В. Ринок фінансових послуг: навч. посіб. Київ : Знання, 2010. 532 с.
16. Орлова К. Є. Управління бізнесом: підручник. Житомир : Державний університет «Житомирська політехніка», 2019. 319 с.
17. Осовська Г. В., Юшкевич О. О., Завадський Й. С. Економічний словник. Київ: Кондор, 2007. 358 с.
18. Попова М. І. Електронний бізнес в Україні. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки* : зб. наук. пр. 2004. Вип. 6. С. 349-351. URL: http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/4196/1/63%20popova_349-351.pdf.
19. Страхарчук В., Страхарчук А. Концептуальні засади електронного банківського бізнесу. *Молодь і ринок.* 2012. № 4 (87). С. 59–64.
20. Тардаскіна Т. М., Стрельчук Є. М., Терешко Ю. В. Електронна комерція: навч. посіб. Одеса: ОНАЗ ім. О. С. Попова, 2011. 244 с.
21. Тополевський Р. Б., Дзюбіна А. В., Дзюбіна К. О. Правові засади ведення електронного бізнесу в Україні у контексті юридичної футурології. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2017. № 2. С. 44–47. URL: http://lsej.org.ua/2_2017/14.pdf.
22. Филин С.А., Никольская Н. В. Электронный бизнес экономики информационного общества. *Финансы и кредит.* 2006. № 16. С. 60-71. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/elektronnyy-biznes-ekonomiki-informatsionnogo-obschestva>.
23. Экономический словарь: Справочное издание. Краснодар : Атри, 2011. 464 с.

24. Shaposhnykov K., Abramova A., Zhavoronok A., Liutikov P., Skvirskiy I., Lukashev O. Ecosystem of VAT Administration in E-Commerce: Case of the Eastern Europe Countries. *Estudios de economía aplicada*. 2021. Vol. 39(5). DOI: <http://dx.doi.org/10.25115/eea.v39i5.4909>.

References

1. Vylkhyvskaia, O.V. (2012). Sushchnost poniatia «elektronnyi biznes» i etapy ego razvitiia [The essence of the concept of «e-business» and the stages of its development]. *Biznes Inform – Business Inform*, (8), 255-262. http://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2012-8_0-pages-255_262.pdf.
2. Vysotska, V. (2008). Osoblyvosti proektuvannia i vprovadzhennia system elektronnoi komertsii [Features of the design and implementation of e-commerce systems]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politehnika» – Bulletin of the National University “Lviv Polytechnic”*, (631), 55–77.
3. Voronkov, A.N., & Kolosova, T.V. (2013). *Slovar po menedzhmentu [Dictionary of Management]*. NNHASU.
4. Dziubina, A.V., Kopets, K.O., & Dziubina H.R. (2018). Dyferentsiatsiia osnovnykh skladovykh elektronnoho biznesu [Differentiation of the main components of e-business]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politehnika» – Bulletin of the National University “Lviv Polytechnic”*, 2(897), 16-19. <http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2018/dec/15203/visnyk2018-16-19.pdf>.
5. Dubyna, M.V. (2018). *Mekhanizm rozvytku rynku finansovykh posluh na osnovi formuvannia instytutu doviry: teoriia, metodolohiia, praktyka [The mechanism of the financial services market development based on the formation of the institute of trust: theory, methodology, practice]*. ChNTU.
6. Dubyna, M.V., Tarasenko, A.V., & Tarasenko, O.O. (2018). Naukovo-kontseptualni polozhennia funktsionuvannia systemy elektronnykh finansovykh posluh v Ukraini [Scientific and conceptual provisions of the functioning of the system of electronic financial services in Ukraine]. In V. P. Ilchuk (Ed.) *Determinanty sotsialno-ekonomichnoho rozvytku Ukrainy v umovakh transformatsiinykh zrushen [Determinants of socio-economic development of Ukraine in terms of transformational changes]* (pp. 276-294). ChNTU.
7. Dubyna, M., & Sheremet, O. (2019). Rozvytok e-banking: svitovyi ta vitchyzniani dosvid [E-banking development: world and domestic experience]. *Problemy perspektivy ekonomiky ta upravlinnia – Problems and prospects of economics and management*, (2(18)), 154-162.
8. Yevremova, K.V. (2015). Derzhavna polityka ta elektronnyi biznes v Ukraini [State policy and e-business in Ukraine]. *Pravo ta innovatsii – Law and innovation*, (1), 50-54. <https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2016/06/Yefremova9.pdf>.
9. Yevtushenko, D. D. (2014). Elektronnyi biznes, elektronna komertsii, internet-torhivlia: sutnist ta vzaïmozv'язok poniat [E-business, E-commerce, Internet Commerce: the Nature and Interrelation of Concepts]. *Biznes Inform – Business Inform*, (8), 184–188.
10. Zaitseva, O.O., Bolotyniuk, I.M., & Morze, N.V. (Ed.). (2015). *Elektronnyi biznes [Electronic business]*. Lileia NV.
11. Kalachenkova, K.O. (2020). Pidpriemnytstvo ta biznes: transformatsiia spivvidnoshennia katehorii v eru informatyzatsii [Entrepreneurship and business: transformation of the ratio of categories in the era of informatization]. *Porivnialno-analitychne pravo – Comparative and analytical law*, (2), 15-18.
12. Lapshyn, V.V. (2004). Biznes: sotsialno-ekonomichna sutnist i problema vyznachennia [Business: socio-economic essence and the problem of definition]. Proceeding from *Suchasna kartyna svitu: intehratsiia naukovoho ta pozanaukovoho znannia – Modern picture of the world: integration of scientific and non-scientific knowledge* (Vol. 3, pp. 112-116). Mriia-1 LTD; UABS NBU.
13. Marusei, T. V. (2018). Osnovni tendentsii rozvytku rynku elektronnoi komertsii v Ukraini [The main trends in the e-commerce market in Ukraine]. *Ekonomika i suspilstvo – Economy and society*, 14, 1011–1015.
14. Medzhibovskaia, N.S. (2013). *Elektronnyi biznes: kompendium i praktikum [E-business: compendium and practicum]*. VMV. <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1481/1/%D0%AD%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%BD%D1%8B%D0%B9%20%D0%B1%D0%B8%D0%B7%D0%BD%D0%B5%D1%81%20%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%BF%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B8%D1%83%D0%BC%20%D0%B8%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%BA%D1%83%D0%BC.pdf>.

15. Naumenkova, S.V., & Mishchenko, S.V. (2010). *Rynok finansovykh posluh [The financial services market]*. Znannia.
16. Orlova, K.Ye. (2019). *Upravlinnia biznesom [Business Management]*. Derzhavnyi universytet «Zhytomyrska politehnika».
17. Osovska, H.V., Yushkevych, O.O., & Zavadskyi, Y.S. (2007). *Ekonomichnyi slovnyk [Economic Dictionary]*. Kondor.
18. Popova, M.I. (2004). Elektronnyi biznes v Ukraini [Electronic business in Ukraine]. *Naukovi pratsi Kirovohradskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu. Ekonomichni nauk – Scientific works of Kirovograd National Technical University. Economic sciences*, 6, 349-351. http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/4196/1/63%20popova_349-351.pdf.
19. Strakharchuk, V., & Strakharchuk, A. (2012). Kontseptualni zasady elektronnoho bankivskoho biznesu [Conceptual principles of electronic banking business]. *Molod i rynek – Youth and the market*, (4(87)), 59–64.
20. Tardaskina, T.M., Strelchuk, Ye.M., & Tereshko, Yu.V. (2011). *Elektronna komertsiiia [E-commerce]*. ONAZ im. O. S. Popova.
21. Topolevskyi, R.B., Dziubina, A.V., & Dziubina, K.O. (2017). Pravovi zasady vedennia elektronnoho biznesu v Ukraini u konteksti yurydychnoi futurolohii [Legal principles of e-business in Ukraine in the context of legal futurology]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal – Legal scientific electronic journal*, (2), 44–47. http://lsej.org.ua/2_2017/14.pdf.
22. Filin, S.A., & Nikolskaia, N.V. (2006). Elektronnyi biznes ekonomiki informatsionnogo obshchestva [Electronic business of the information society economy]. *Finansy i kredit – Finance and credit*, (16), 60-71. <https://cyberleninka.ru/article/n/elektronnyy-biznes-ekonomiki-informatsionnogo-obschestva>.
23. *Ekonomicheskii slovar: Spravochnoe izdanie [Dictionary of Economics: Reference edition]*. (2011). Atri.
24. Shaposhnykov, K., Abramova, A., Zhavoronok, A., Liutikov, P., Skvirskyi, I., & Lukashev, O. (2021). Ecosystem of VAT Administration in E-Commerce: Case of the Eastern Europe Countries. *Estudios de economía aplicada*, 39(5). <http://dx.doi.org/10.25115/eea.v39i5.4909>.

Вербівська Людмила Василівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри підприємництва, торгівлі та біржової діяльності, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича (вул. Садова, 5, м. Чернівці, 58001, Україна).

Verbivska Lyudmyla – PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Entrepreneurship, Trade and Exchange Activities, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University (5 Sadova Str., 58001 Chernivtsi, Ukraine).

E-mail: l.verbivska@chnu.edu.ua